

Elområdena med flaskhalsavgifter är en teoretisk modell som havererat

Låt dig inte luras av att **elområdena** är en nödvändighet för att elsystemet ska fungera. De geografiska överföringsbegränsningarna är desamma med eller utan elområdena. Elområdesmodellen är enbart en svensk/norsk administrativ modell, där man överlåter till marknaden att reglera den geografiska obalansen mellan tillgång och efterfrågan på elektricitet. Denna obalans är en konsekvens av överföringsbegränsningar i Svk stamnät. Genom att Nord Pools beräkningsmodeller iterativt höjer elpriset i bristområdena, så skapas ekonomi för att dyrare elproduktion, som inte annars fått tilldelning av Nord Pool, kan avropas och att industrier blir ekonomiskt kompenserade för att avstå elanvändning under perioder när det råder obalans. Om elpriset i ett bristområde, som exempelvis Skåne (SE4), höjs tillräckligt mycket så blir det inte heller lika intressant för grannländerna att importera el därifrån. Tillgången på el kan därmed möta efterfrågan i SE4.

Motköp

Alternativet är att Svk i stället köper in den nämnda elproduktionen i bristområdet som inte blivit prismässig avropade av Nord Pool, liksom att Svk betalar den industri som avstår att använda el de kritiska timmarna. På så sätt kan tillgång och efterfrågan lösas inom varje elområde (dagens prisområden) utan att priserna behöver höjas. Denna modell benämns motköp och tillämpades före elområdena infördes 2012. Med motköpsmodellen så finansieras Svk kostnader genom stamnätstariffen, som fördelas enligt en överenskommen modell mellan alla elanvändare i Sverige. Denna kostnad är markant lägre i förhållande till den överdebitering via flaskhalsavgifter, som idag Nord Pool och Svk överdebiterar elkundskollektivet i bristområdena (SE3 och SE4), se diagram 1 nedan. Detta eftersom den högre produktionskostnaden för produktionen som avropas med motköp inte höjer priset på all övrig produktion som dagens elområdesmodell gör.

När nuvarande styrmodell infördes i november 2011, så var den överdebitering som skedde i bristområdena enbart några få öre/kWh på årsbasis, vilket marknaden accepterade (diagram 2 nedan). Men från 2021 så har denna prissättningsmodell havererat och överdebiterar elkunderna söder om Dalälven med 20-30 miljarder kronor om året (diagram 1 nedan), samtidigt som elkunderna i norra Sverige (SE1 och SE2) periodvis betalar under produktionskostnaden för den el de använder.

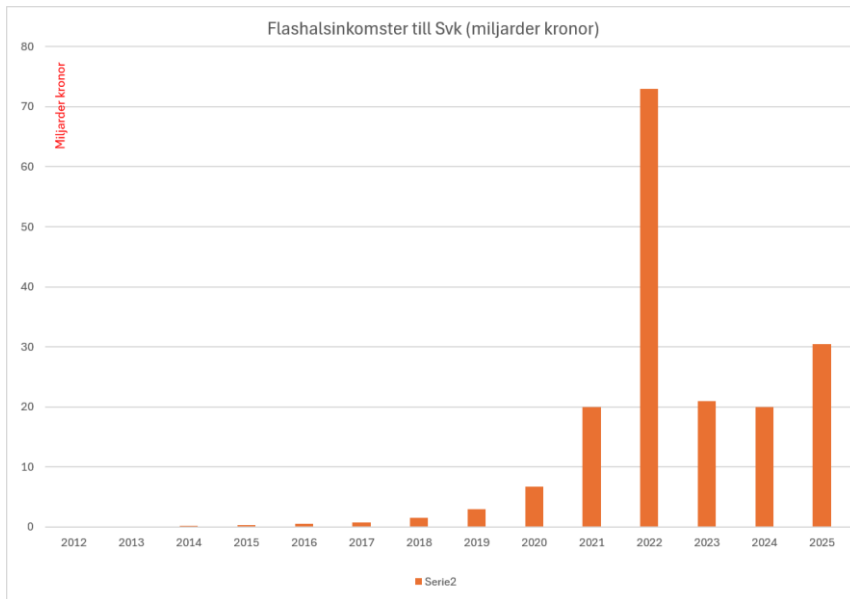

Diagram 1: Kapacitetsintäkter/flaskhalsintäkter (miljarder kronor per år) som hamnar hos Svk

Källa: Svk årsredovisningar

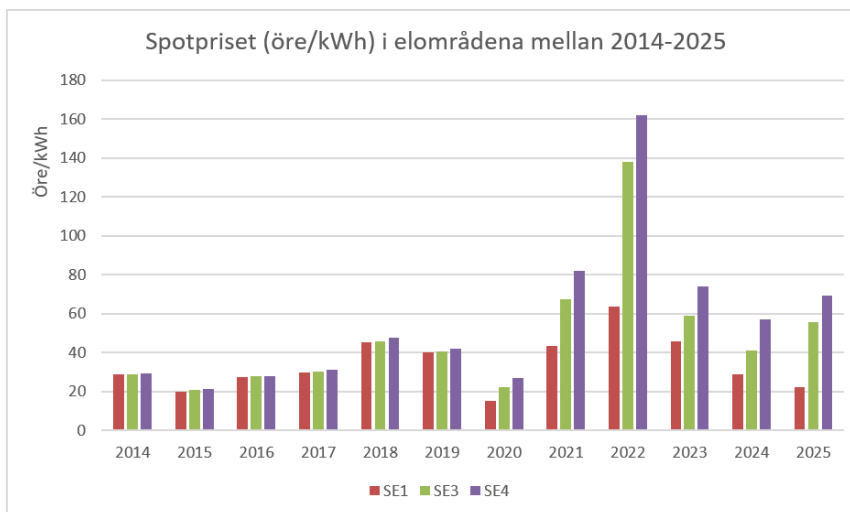

Diagram 2: Spotprisets (öre/kWh) utveckling i elområdena under perioden 2014-2025.

Källa: Nord Pool

Så här kan man inte ha det

Frågan som är berättigad är varför vi tillåter att en havererad styrmodell som överdebiterar kundkollektivet och skapar enorma inkomster till staten får fortgå???

Inga andra länder i Europa, förutom Sverige och Norge, har elområdesindelning som renderar i en geografisk diskriminering. Att Danmark har två elområden beror på att de

har två olika elsystem - ett är synkroniserat med Tyskland och det andra med Sverige. Italien har elområden på produktionssidan, men inget som ger upphov till olika prisbilder inom landet.

Tyskland har den mesta elproduktionen i norra Tyskland, medan den stora förbrukningen är relaterad till södra Tyskland. Tyskland har varit tydliga med att de inte kommer att införa elområden, då det skulle innebära högre elpriser i södra Tyskland och därmed riskera industrins konkurrenskraft. Här har politiken ett helt annat synsätt än Sveriges regering.

Svenska politiker försvarar i stället sina intressen med att smygbeskatta elanvändare i södra och Mellansverige med att låga elpriser i Norrland är viktigt för den gröna omställningen av norrländsk industri. Detta kan och ska regeringen åstadkomma på ett mer rättvisande sätt exempelvis genom sänkt elskatt eller traditionell subventionering.

Smygbeskattning

Sanningen ligger närmare att regeringen med stöd av Socialdemokraterna ser flaskhalsavgifterna som en smygbeskattning som är geografisk betingad. Detta bekräftades nyligen av Energiminister Busch i ett uttalande att hon vill kunna använda flaskhalsinkomsterna (som för närvarande är 85 miljarder kronor) för stödfinansiering av en framtida kärnkraftsutbyggnad. Ett förhållningssätt som är i strid med EU lagstiftning, vilket ministern viftar bort.

Svk stf generaldirektör Peter Wigert har i en intervju sagt att han förväntar sig ytterligare ca 150 miljarder i flaskhalsinkomster till Svk de kommande 10 åren. Detta kan bara tolkas som att Svk inte har några ambitioner att avveckla elområdena.

Utredning av elområdena

I maj 2025 fick Svk i uppdrag av regeringen att utreda/analysera förutsättningarna för att ändra Sveriges elområdesindelning. Syftet var att ta fram ett underlag som belyser förutsättningarna för slopande av elområdena kontra en alternativ indelning. Svk markerade direkt att de ogillade hur uppdraget formulerades och utredde i stället vad det innebär att förändra elområdesindelningen, men inget slopande. Exempelvis studerade Svk under hösten att SE1 och SE2 slås samman och att likaså görs med SE3 och SE4 och så införs ett nytt elområde som omfattar Mälardalen inklusive Stockholm. Om vi har två eller fyra elområden, så blir flaskhalsavgifterna inom det sydligaste elområdet (SE3 och SE4) på totalen i princip desamma. SE4 kommer antagligen att få något lägre spotpris, medan SE3 området får något högre. Det blir med andra ord enbart en lek med ord och att Svk vidmakthåller elområdesstrukturen och därmed smygbeskattningen till statskassan får fortsätta.

Centerpartiet motionerade i september förra året om en översyn av elområdena. Läs deras välformulerade motion på länken nedan:

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/utredning-av-elomraden_hd02418/

Som väntat så avvisar Svk slopandet av elområdena. Energiministern har nu svängt i sitt förhållningssätt och för 2 veckor sedan beslutade regeringen att utöka Svk uppdrag om förutsättningarna att ändra Sveriges elområdesindelning. Ministern säger i ett uttalande att: *"I det utökade uppdraget ska Svk också bedöma vilken elområdesindelning som är mest ändamålsenlig de kommande fem till tio åren. Om denna indelning innebär fler än två elområden ska Svk även ta fram en handlingsplan för hur två elområden kan bli möjligt."*

Uppdraget, som ska redovisas den 29 januari 2027 har därmed gömts undan under valrörelsen. Smart av Energiministern som tycks kunna navigera i dessa frågor utan någon opposition från vare sig politiken eller granskande media.

Till sist ...

... det är märkligt att Svk kan växla från att i ena stunden vara affärsdrivande och mottagare av flaskhalsinkomsterna, till att en stund senare vara myndighet och utreda sin egen affärsverksamhet. En utredning om elområdenas vara eller icke vara skulle ha givits till Energimarknadsinspektionen. Hur kan näringsutskottet sitta på sina händer och tillåta ett sådant här förfarande?

//Bengt Ekenstierna

Oberoende elmarknadsanalytiker

f.d dotterbolagschef inom E.ON och styrelsemedlem i Statkraft AS